

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Viite: Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaoston lausuntopyyntö hallituksen esityksen 106/2017 vp johdosta, kuulemistilaisuus 17.10.2017 klo 09.30

Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja sosiaali- ja terveysjaosto on pyytänyt lausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018 teemana oikeusministeriön hallinnonala, mm. mahdollisuudet käsittelyaikoja koskevien tavoitteiden saavuttamiseen. Esityksen kohdassa 25.10 on sivulla 177 tuotu esiin seuraava tavoite:

”Hallinto-oikeuksien osalta alueellisia käsittelyaikaeroja koskevana tavoitteena on, että kunkin hallinto-oikeuden käsittelyaika on enintään 3 kuukautta koko maan keskiarvoa pidempi.”

Yleisesti totean, että tavoitteen toteutuminen merkitsee kansalaisten ja eri toimijoiden yhdenvertaisuutta asuin- ja toimipaikasta riippumatta, ja samalla asioiden käsittelyn pitkittymistä voidaan ehkäistä. Lähellä keskiarvoa pysyttelevä keskimääräinen käsittelyaika ei voi toteutua, mikäli vanhojen, käytännössä yli vuoden vireillä olevien asioiden määrä on suuri. Se miten hyvin tuomioistuimien selviää työkuormastaan kohtuullisessa käsittelyajassa, riippuu sen käytettävänä olevista resursseista, ennen muuta virkojen määrästä, mutta myös henkilökunnan kokemuksesta ja ammattitaidosta sekä johtamisesta, joka parhaimmillaan merkitsee asioiden käsittelyn hyvää organisointia, riittävää koulutusta ja työhyvinvointia.

Viime aikoina kautta koko tuomioistuinlaitoksen ja samoin Vaasan hallinto-oikeudessa on toiminnan tuloksellisuuteen ja resurssitarpeeseen vaikuttanut nopea eläköityminen, lähellä eläkeikää olevien pitkät sairauslomat ja osittaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiset sekä tilalle rekrytoitujen nuorten virkamiesten perhe- ja hoitovapaat, jotka ovat entisestään lisänneet henkilökiertoa. Vaikka kiinnostus tuomioistuinten virkoja kohtaan on ollut suurta ja vaikka rekrytoinnit ovat yleisesti ottaen onnistuneet hyvin, ei poistunutta osaamista ja hillaista tietoa ole voitu korvata riittävän nopeasti, vaan sama henkilökuntamäärä ei ole kyennyt yhtä mittaviin tuloksiin ennen kuin ammattitaito on työssä oppimisen ja tutoroinnin sekä koulutuksen avulla saatu entiselle tasolle. Koska oikeusministeriöllä on ollut valtion säästötoimien johdosta käytössä riittämättömästi resursseja jaettavaksi entistä suurempiin haasteisiin joutuneille tuomioistuimille, on vanhojen asioiden määrä kasvanut monessa paikassa huolestuttavan suureksi.

Vuoden 2016 työtilastojen mukaan hallintotuomioistuinten keskimääräinen käsittelyaika oli 8 kuukautta, josta eniten poikkesivat Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden 11,3 kuukauden ja Vaasan hallinto-oikeuden 11,2 kuukauden käsittelyajat. Nämäkin asettuvat suunnilleen hallituksen tavoittelemaan 3 kuukauden enimmäispoikkeamaan, mutta vuonna 2018 tilanne tulee

olemaan erilainen jo sen vuoksi, että keskimääräistä käsittelyaikaa koskeva tavoite on kuukautta lyhyempi eli 7 kuukautta.

Vaasan hallinto-oikeudessa pääosan resursseista sitovat koko Manner-Suomen alueelta tulevat vesi- ja ympäristöasiat, joista useimmat ovat korkeimman painokertoimen 5 juttuja ja joista osa, kuten esimerkiksi vireillä oleva maailman suurinta metsäteollisuusinvestointia merkitsevä Finnpulpin ja Savon Sellun biotuotetehdashankkeen asiakokonaisuus on niin laaja, että sen käsittelyn vaatima aikaa on mitattava henkilötyövuosissa yleisenä mittarina olevan esittelijän käyttämiin työpäiviin perustuvan pistelaskusysteemin sijaan. Olen ohjannut tätä hanketta koskevien valitusasioiden käsittelyä hankkeen yhteiskunnallisen merkittävyyden vuoksi siten, että asiat ovat jatkuvasti työn alla ja että käsittelyaika tulee olemaan noin 12 kuukautta. Tämän on tietysti pois muilta asioilta ja vaikuttaa keskimääräistä käsittelyaikaa korottavasti. Ympäristöasioiden keskimääräinen käsittelyaika on tänä vuonna ollut 17,5 kuukautta, kun kohtuullisena käsittelyaikana voidaan pitää asioiden laatu ja laajuus huomioon ottaen 12 kuukautta.

Vaasan hallinto-oikeus kävi vuotta 2018 koskevat tulosneuvottelut 11.10.2017, ja sai ensi vuodelle 75,3 henkilötyövuotta eli lähes entisen määrän, koska tänä vuonna on käytössä 74,7 henkilötyövuotta. Eduskunnan käsiteltävänä on lainuudistus, joka toteutuessaan merkitsee sitä, että Vaasan hallinto-oikeuden päätöksistä vesi- ja ympäristölupa-asioissa ei voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa. Hallinto-oikeudella on käytettävissään vesi- ja ympäristöasioissa 8 vakinaisessa virassa olevaa ja 2 määräaikaista tekniikan tai luonnontieteiden alan hallinto-oikeustuomaria. Henkilökunnan pitkäaikainen kokemus ja erityisosaaminen vesi- ja ympäristöasioissa antavat mahdollisuuden suoriutua lainuudistuksen edellyttämistä tehtävistä.

Vuonna 2014 hallinto-oikeus sai hoidettavakseen jo ympäristönsuojeluasioiden kuulemismenettelyn, ja lainuudistuksen myötä myös kuuleminen kaikissa vesiasioissa siirtyy hallinto-oikeudelle. Kuulemisten hoitamista varten hallinto-oikeuteen perustettiin 3 henkilöä käsittävä kuulemiskanslia, jota on tarpeen vahvistaa yhdellä henkilöllä vesilain muutoksen tullessa voimaan. Tähän mennessä hallinto-oikeus ei ole saanut vesi- ja ympäristöasioiden prosessinjohdosta aiheutuvaa lisätyötä varten uusia resursseja. Valituslupajärjestelmän käyttöön otosta kuulemisten ja laajempien kokoonpanojen käyttötarpeen ja sekä muiden uuden aseman edellyttämien tehtävien aiheuttama lisätarve on oikeusministeriön taholta luvattu ottaa käsiteltäväksi valtion ensi vuoden budjetin yhteydessä.

Kun vanhojen asioiden käsittelyyn panostetaan, keskimääräinen käsittelyaika pitenee. Toisaalta keskimääräinen käsittelyaika lyhenee, jos kyetään ratkaisemaan valituksia enemmän kuin niitä tulee vireille. Vaasan hallinto-oikeudessa keskimääräinen käsittelyaika oli 16.10.2017 mennessä säilynyt vuoden 2016 tapaan 11,2 kuukautena, ja vireillä oli 601 yli 12 kuukautta vanhaa asiaa, joka muodostaa 35,5% vireillä olevien asioiden kokonaismäärästä, joka oli 1695.

Viime vuosina on entistä paremmin ymmärretty valitusten käsittelyajan merkitys maamme kilpailukyvyn ja väestön hyvinvoinnin kannalta. Tämä koskee etenkin ympäristöasioita, joita oli Vaasan hallinto-oikeudessa 16.10.2017 vireillä yhteensä 814.

Koska valtion säästötoimien vallitessa tulosneuvotteluissa on hyvänä saavutuksena ollut se, ettei resursseja ole leikattu, ei edellä kerrotuissa olosuhteissa ole ollut mahdollisuutta saada keskimääräistä valitusaikaa pienemmäksi. Kun keskimääräisen valitusajan tavoitteeksi on otettu 7 kuukautta, olisi hallinto-oikeuden lyhennettävä nykyistä käsittelyaikaa 1,2 kuukautta päästäkseen minimitalvoitteeseen ja 4,2 kuukautta päästäkseen tavoiteaikaan.

Koska 4 hallinto-oikeutta käsittelee lisäresurssien turvin turvapaikka-asioita, joissa alle 6 kuukauden käsittelyaikaa on pidetty realistisena, saattaa tämä vaikuttaa keskimääräistä käsittelyaikaa alentavasti. Jotta hallinto-oikeutemme voi päästä 10 kuukauden käsittelyaikaan, täytyy raskaimpien juttujen käsittelyaikoja saada merkittävästi lyhennettyä.

Työntekijöiden ammattitaidon, motivaation, työmenetelmien ja johtamisen täytyy olla kohdallaan, jotta henkilöresurssien avulla saadaan optimaalinen tulos. Koska työssä oppimista,

tutorointia ja varsinaista koulutustoimintaa ollaan kehittämässä muun ohella tuomarinkoulutuslautakunnan toimesta, tuomioistuinten johtaminen on entistä ammattimaisempaa ja koska VMBaro-tutkimukset osoittavat korkeaa työtyytyväisyyden tasoa, voi tuomioistuinten arvioida edelleen tehostavan toimintaansa. Ainakin lyhyellä aikavälillä käsittelyaikatavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan lisäresursseja. Vaasan hallinto-oikeudessa tarvitaan ensi vuonna lisää voimavaroja siten, että kuulemiskanslia selviää myös vesiasioden kuulemisista ja että esittelyvoimaa saadaan lisää osastoille. Jo yhden esittelijän saaminen kullekin kolmesta osastosta toisi merkittävän lisäyksen, koska esittelijäkohtaisena tulostavoitteena vuodessa on 150 pistettä laskettuna nykyisten painokertomien mukaan.

Kokonaisuutena katson, että laajojen ja vaikeiden asioiden käsittely on otettava erityis seurantaan ja näihin on ohjattava lisäresursseja siten, että ensi vuodelle asetettu käsittelyaikatavoite saavutetaan ja että myös seuraavina vuosina keskimääräistä käsittelyaikaa voidaan lyhentää.

Ylituomari Jaakko Kellosalo

Vaasan hallinto-oikeus